

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

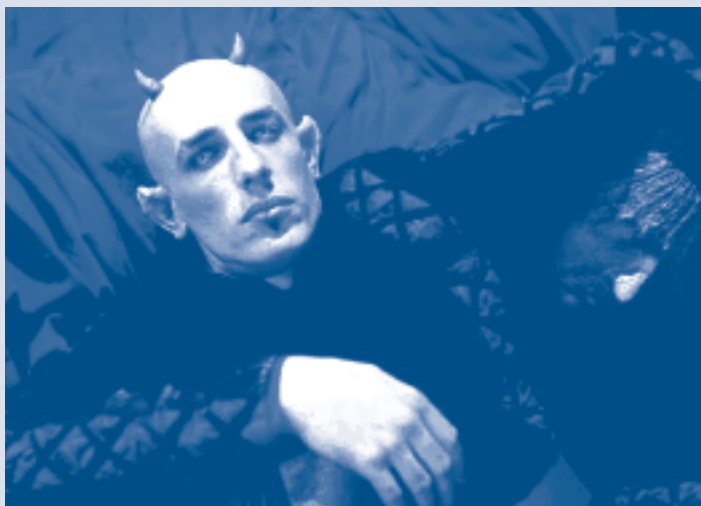
duben 2003 / ročník 4

Čert ví proč aneb uměním proti centrální bance Miroslav Svoboda

Českým filmovým pohádkám nikdy nechybělo sociální citění. Až donedávna však jejich hrdinové museli svoji uvědomělost prokázat způsobem, který ve skutečnosti nikdy nevedl k dobrým koncům – nejráději by „všechně všechno dali“, tak aby se hospodařilo v „demokraticky“ ustavených komunitách (družstvech), nebo lépe rovnou v rámci centrálního plánu osvíceného panovníka.

Nová česká pohádka Čert ví proč konečně usiluje o nápravu této cílené, desítky let trvající deformace dětských duší. A činí tak namíru efektivně. Neutápí se v dokazování nesmyslnosti komunistických experimentů, neztrácí čas s líčením jejich tragických důsledků. To ostatně mohou dětem vysvětlit rodiče, kteří mají takové časy ještě v živé paměti. Čert ví proč jde dál, přímo k jádru problémů, s nimiž se potýká dnešní, demokratická společnost. Na ploše pouhých 98 minut působivě předvádí, kam vede keynesovská politika státních zásahů do hospodářství, a bez okolků odhaluje pravou tvář nejmocnější zbraně státu proti jeho vlastním občanům – centrální banky.

Příběh začíná ve chvíli, kdy se král Dobromil (Josef Somr), unavený stálým válčením, vrací domů. Zatímco on přijíždí, většina jeho poddaných míří opačným směrem, pryč ze země. Nikdo je nepro následek, ve tváři nemají strach, ale znechucení – je nabíledni, že důvody emigrace nebudou politické, spíš ekonomické. A skutečně, jako vysvětlení a zároveň symbol osudu celého kraje se vzápětí ukazuje královský hrad: zastaralý, dosluhující fixní kapitál, do jehož obnovy nikdo neinvestuje. Produktivita práce jeho zaměstnanců klesla natolik, že byli téměř všichni propuštěni.

A za tím vším stojí dosavadní správce země, ministr (Jiří Lábus), který dusí zemi vysokými daněmi a vybrané zlatáky přeráží v novou, jen částečně krytou vlastní měnu, v jejíž nucené zavedení tajně doufá. Při jednání s náhle se vrátivším králem nezapře své keynesovské vzdělání: jsou to peníze, které promazávají kola hospodářství, a jestliže se nám dnes vede špatně, je to proto, že peníze málo obíhají. Zvyšme vládní výdaje, podpořme agregátní poptávku a bude zase dobře, nabízí.

(pokračování na straně 2)

Ekonomie a spravedlnost války Dan Šťastný

Blesková několikadenní vojenská operace je již 4 týdny v plném proudu a válka, od nás naštěstí stále tisíce kilometrů vzdálená, nám pomalu v médiích zevšedňuje. Rozhodli jsme se proto i my tomuto tématu opět vyhradit prostor, tentokrát snad na úkor v dubnu jinak vždy osvěžujícího zamyšlení nad otázkami právě odevzdaných daňových příznáží. Riskujeme tím sice otravu našich čtenářů nudou („už zase Irák?“), ale uznejte sami: za rok může být po válce, ale daně tu budou znovu!

Na rozdíl od ostatních médií vám ale nepřineseme nové zprávy z bojiště. Nadčasovost (a rovněž tradičně nejisté datum vydání) nás nutí snažit se vás zaujmout nějakým obecnějším pohledem na válku, nikoliv pouze na současný Irák a už vůbec ne na počet kusů bojové techniky, které si „spojenci“ sami sobě v posledních dvanácti hodinách omylem zničili.

*

Válka je jednoznačným symbolem pohromy. Jen těžko bychom hledali lidi, kteří mají z války radost. Ne že by takoví lidé neexistovali, ale šlo by to prostě těžko – asi stejně těžko, jako bychom hledali někoho, kdo měl radost z loňských povodní či z potopení Titanicu. A přesto je válka – narozdíl od povodní či ztroskotání Titanicu – výsledkem záměrného jednání lidí. Proto si můžeme klást otázku, zda existuje něco jako spravedlivá válka, tedy otázku, která v případě povodní či Titanicu nedává žádný smysl. Ještě než se však k odpovědi na tuto otázku dostaneme, zamysleme se nad tím, co je válka a jak se liší od „obyčejného“ násilí. Vzhledem k současné situaci se to vše nakonec pokusíme ilustrovat na jednom konkrétním konfliktu – všichni tušíme jakém...

Co je válka?

Válka v sobě neodmyslitelně zahrnuje násilí. Vždy v ní jde o donucení druhé strany, bez ohledu na to, jak vyspělými prostředky je to prováděno. Je-li společnost charakterizována dobrovolnou spoluprací a je-li donucení jejím opakem, potom je zjevné, proč je válka stejně jako jakékoliv jiné násilí považována za protispoločenský fenomén, proč je považována za nemorální a špatnou.

To, co činí válku válkou, však není pouhé použití násilí – rvačku před hostincem nikdo válkou nenazývá, přestože v obou případech jde o násilí a v obou případech existuje agresor a bránící se oběť (jakkoliv to může být v praxi těžko rozlišitelné). Existuje tedy nějaký principiální rozdíl mezi rvačkou a válkou? Jeden rozdíl bychom asi identifikovat mohli. Zatímco v případě rvačky jsou soupeřícími stranami jednotlivci či jejich dobrovolná seskupení (bandy, gangy apod.), v případě války mezi sebou bojují státy či jejich frakce. Přestože by někdo mohl považovat tyto rozdíly za čistě formální, mají zásadní vliv na rozsah a závažnost konfliktu. Pojďme se tedy nyní podívat na logiku používání násilí při konfliktu soukromých stran („soukromých válkách“) a na to, jak se tato logika mění, jsou-li stranami konfliktu státy.

„Soukromé války“

Skutečnost, že znesvářené strany představují jednotlivci či jejich dobrovolně vytvořené skupiny, má za následek to, že pro každou ze stran je složitější do konfliktu vtáhnout další osoby proti jejich vůli.

(pokračování na straně 3)

Čert ví proč aneb uměním proti centrální bance

(pokračování ze strany 1)

Král ekonomii příliš nerozumí, a tak by i souhlasil, jenomže další zvýšení daní, které ministr hned navrhuje, nejspíš žádné dodatečné výnosy nepřinese. Princip Lafferovy křivky totiž intuitivně chápe i on. Ministr tedy poprvé, zatím jen opatrně přichází s nabídkou, jak snadno peníze získat - využijme služeb pekla čili zaveďme centrální banku. Ještě je ale brzy. Pro krále, politika ze staré školy, je zestátnění peněz, a tedy další pošlapání svobod poddaných představa naprosto nepřijatelnou.

Má-li nějaké království v nesnázích zachránit švarný hrdina, musí tamní král mít dceru, kterou by mu mohl dát za ženu. Ani zde tomu není jinak. Králova dcera Anička (Táňa Pauhofová) je milé děvče, které děj spíše sleduje, než aby do něj aktivně zasahovalo. Proč? Původem je aristokratka, avšak o její výchovu se více starala stará odborářka Apolena (Iva Janžurová). Princezna zjevně nehodlá řešit, kterému uspořádání společnosti dát přednost. Místo toho se utíká do světa svých milostných snů. Když už nemůže zavírat oči nad bídou svojí vlasti, svaluje všechnu vinu na otce, který se poslední léta věnoval pouze zahraničněpolitickým záležitostem. Odmítnutí odpovědnosti, která plyne z Aniččina společenského postavení, však může být dáno jejím dospíváním, a proto ji nelze hodnotit jednoznačně. (Přesto se zdá, že přijme-li nakonec princezna světónázor hlavního hrdiny, činí tak spíše z lásky k němu než díky rozumovému nahlédnutí.)

Jakou roli hraje stará Apolena? To je sociální demokratka tělem i duší. Chce pomáhat lidem jako odborová pracovnice - ve filmu to symbolizuje povolání bylinkářky. Jejím nejcennějším majetkem je zahrádka s mnoha účinnými bylinkami, což je vtipně zpodobení bohaté knihovny všech důležitých sociálních utopistů. Apolena však je na každém kroku konfrontována s praktickou neuskutečnitelností svých snů. Ráda by ostatním otevřela oči, dává jim číst svoje knihy (bylinky) - tak by třeba ráda neotesaného hrubiána přeměnila v hodného lidumila. Místo toho mu svými socialistickými idejemi tak poplete hlavu, že chudák dokonce dobrovolně (!) platí daně... Snad i proto Anička jejím vlivu naplno nepodléhá. (Složení bylinné směsi nebylo ve filmu uvedeno. Možná se jednalo o jednu z knih Richarda Owena.)

Postava Apoleny má lehce melancholický nádech. Divák cítí v její minulosti tragickou událost, a tak jí i odpustí, že návaly smutku řeší požíváním lysohlávek. (Ke cti autorů filmu (scénáristé Ondrej Šulaj a Roman Vávra) se však sluší říci, že požitek z jejich užívání popisují jen jako prchavý a vedoucí k nebezpečně zmateným vzhledům.) Jediný, kdo má vůči Apoleně bolu zavřených očí, je adolescentně sebestředná princezna. Až když odborářku nevybíravým jednáním přiměje k tomu, aby jí (a divákům) sdělila tajemství dávného žalu, začne k ní mít alespoň minimum ohledů.

(Je vůbec s podivem, proč právě ženy musejí v tomto filmu sehrávat tak nevděčnou roli - sympatických, avšak lehce pomýlených, případně neuvědomělých postav, jejichž úlohou je buď pobavení diváka nebo svatba s hlavním hrdinou. Zde snad autoři mohli překročit přežití společenské vzorce...)

Hlavním hrdinou je Filip (Štěpán Kubišta), mladý libertarián se stálým povzneseným úsměvem, jenž prozrazuje jeho aristokratický původ. Nebojí se jednat se samotným Luciferem (Csongor Kassai), jakýmsi novodobým Johnem Lawem, mužem, který navýsost ovládá částečné, nebo spíš vůbec žádné krytí peněz. Filip nezapře ekonomické vzdělání - velmi dobře ví, jak rychle klesá cena takových peněz. Když na čertech vydělá slušný obnos, nečeká na inflaci a hned ho utratí. Svému partnerovi ve směně (který chce, zdá se, získané peníze tezaurovat), přitom nezištně prozrazuje: neraduj se, jsi stejně chudý jako předtím...

Filip však nemá štěstí na přátele. Cestuje s typickým studentem ekonomie Kvidem (Ivan Shvedoff), který se naoko tváří jako kamarád. Ve skutečnosti je to kariérista, jemuž by bylo jedno, co by vystudoval, hlavně když bude mít titul, který mu zajistí teplé místo. Před Filipem ze sebe dělá liberála, před králem konzervativce, od ministra pochytí keynesovská kouzla. Není nebezpečný, dokud je v pozadí, jen v něm sílí nenávisť pramenící z vědomí, že nemá tolik chytrosti a štěstí jako jeho společník. Ten pocit v něm zůstane, i když se pak náhodou dostane k moci - vztek, že to bylo postranní cestičkou, a nikoli hlavním vchodem. Proto bude chtít uchvácení moci legalizovat sňatkem s princeznou. Ale nepředbíhejme.

Královy zásahy do hospodářství, nepodložené smysluplnou teorií, přinášejí jen další bídu. Nadchází Luciferova chvíle - král vyhláší zákonné platidlo a zavádí jeho nucený oběh výměnou za to, že Lucifer bude po dobu jednoho roku financovat chod hospodářství, respektive státní pokladny. Cenou je králova duše. (Chudák král ve své neznalosti netuší, že ražba státních peněz lidem vůbec nepomůže.)

Co na to Filip? Vidí, že apelovat na zákonodárce je zbytečné. Vydá se proto bojovat přímo do jámy lvové - podepíše jednoroční pracovní smlouvu v centrální bance. A zde se teprve odhaluje jeho pravá identita. Mezi lidmi, jejichž duše již bance propadla, nalézáme totiž jeho otce, krále Lumíra. Proto ten liberální Filipův zápal! Přichází jako dědic země, jejíž hospodářství bylo centrální bankou již cele zachváčeno.

Na zemi zatím král s nelibostí sleduje výsledky svých rozhodnutí. Když zjistí, že podlehl lstivému lobbyingu, snaží se aspoň odvolat ministra a hodlá nejspíš ustavit vládu odborníků. Pozdě. Armáda se staví za ministra. Král by mohl bojovat, a snad by i zvítězil, jenomže je příliš nakažen demokratickým citěním - když vidí, že proti němu stojí jeho vlastní lidé, nechce jít proti

veřejnému mínění a nechá se dobrovolně internovat.

Z nepřehledné situace těží Kvido. Dá ministroví přechíst sociálně utopickou knihu, čímž ho natolik ohlupí, že může do svých rukou soustředit veškerou výkonnou moc. Spojenectví s peklem se nebrání. Nejspíš si vůbec neuvědomuje, jak obrovské nebezpečí i pro něj centrální banka představuje.

Doba jednoho roku se nachyluje. I Apolena se snaží pomoci. Lucifer v minulosti několikrát projevil zájem o její knihovnu, neboť pro své rejdry potřeboval ideové zdůvodnění. Apolena však byla vždy neúplatná, nepřisuzovala knihám žádnou směnnou hodnotu. Dnes by se dokonce i oněch knih vzdala. Leč pozdě. Guvernér centrální banky už o knížky nestojí. Je si dobře vědom toho, že jakmile je centrální banka ustavena, žádné ideové ospravedlnění již nepotřebuje.

Lucifer, totiž guvernér národní banky, je vůbec zvláštní postavou. Velmi vzdělaný muž homosexuální orientace, a přitom bezzásadový představitel ekonomického mainstreamu, který ale ovládá základy všech alternativních ekonomických škol, a proto dokáže s lidmi okolo sebe úspěšně manipulovat. Má představovat krystalické Zlo, ačkoli v průběhu děje se všem divákům ujasňuje: sám o sobě nás neohrožuje, když víme, s kým máme tu čest. Největším nebezpečím jsou lidé, kteří Zlu podléhají, lidé, kteří dávají centrální bance zdání legitimity.

Lucifer ke konci filmu triumfuje (zdánlivě ovšem, vždyť se jedná o pohádku). Celý rok s nadhledem maří Filipovy snahy o revoltu. Zfalšuje jeho pracovní smlouvu. Pak ji narafčí tak, aby se ji Filip pokusil ukrást a zničit - a vzápětí poté mu ji vyrve a s úsměškem spálí, protože na Filipových službách mu pranic nezáleží. Snad jen na jeho ponížení - před zraky překvapeně Aničky Filipovi předhazuje, že chtěl zachránit jen sebe, místo aby se pokusil ukrást králův úpis o postátnění peněz, počátek vši bídy.

Rok je pryč. Už stačí jen si zajít pro královu duši a definitivně rozvrátit národní hospodářství. Guvernér radostně mává úpisem, chce jej přechíst, když tu... Lucifer se svojí „osudovou domyšlivostí“ přece jen narazil. Předvídal chování všech na základě svých ekonomických modelů, zapomněl však přitom na jedno: že lidé jednají. Špatně četl (pokud vůbec) Misesovu Human Action. Filip tenkrát nekradl pro sebe, ačkoli právě to Luciferovy rovnice ceteris paribus předpovídaly. Filip maximalizoval svůj očekávaný užitek jednáním, a ne pouhou reakcí na podněty. Vyměnil úpisy a Lucifer spálil svoji vlastní státem udělenou koncesi!

Všechno tedy dobře dopadlo. Centrální banka byla zrušena a do země přišlo jaro. Snad jen ten závěrečný obrázek - u jednoho stolu se druží král, typický politik, s odborářkou i libertariánem a jeho nevyhraněnou nevěstou. I to však patří do české pohádky: padouch nebo hrdina, vždyť jsme jedna rodina!

Ekonomie a spravedlnost války

(pokračování ze strany 1)

Není to jistě technicky nemožné, ale právě proto, že třetí strany se necítí být součástí konfliktu, bylo by je třeba k tomu násilím donutit. A to by vlastně představovalo bojovat nejen proti původnímu soupeři, ale i proti potenciální posile, což šance na vítězství v konfliktu snižuje: ona „posila“ totiž posílí spíše soupeře! Tato skutečnost bude způsobovat, že při „soukromých válkách“ bude mít konflikt tendenci se omezovat pouze na ty lidi, kteří se osobně ztotožnili (ať už z jakýchkoliv důvodů – morálních či nemorálních, sobeckých či altruistických) s cílem jedné ze stran.

Ze stejného důvodu budou soupeřící strany motivovány při svých vzájemných výpadech nepoškodit někoho třetího. Ve chvíli, kdy by tak (třeba i pouhým omylem) učinily, by totiž rozšířily okruh svých protivníků, což by opět šance na úspěch snížilo.

Motivace nepoškodit nezúčastněné má zajímavé důsledky i pro volbu prostředků, kterých je v konfliktu využíváno. Obě ze stran se musí snažit používat takové zbraně, jejichž účinek je dostatečně selektivní na to, aby při jejich použití proti nepříteli nebyli pokud možno zmíněni nezúčastněni zasaženi.

Omezení konfliktu pouze na zainteresované osoby má rovněž za následek omezenější množství zdrojů, které budou v rámci konfliktu využity. Chce-li soukromá osoba či organizace proti někomu bojovat, musí nést veškeré náklady s tím spojené (tj. včetně případných nákladů na odškodnění apod.). Ty musí hradit ze svých vlastních prostředků, popřípadě si je může vypůjčit. Rozhodne-li se pro půjčku, zadluhuje tím sebe sama, a proto musí být při půjčování velmi opatrná. Rovněž je třeba si uvědomit, že pro soupeřící strany nebude jednoduché si zdroje zapůjčit, neboť jejich aktivity jsou velmi riskantní. Zvláště notoričtí agresori, jejichž počínání je spojeno s rizikem velkých závazků za odškodnění, by byli pro své případné věřitele velmi špatnou investicí... V každém případě nemají soukromé organizace kromě vlastních prostředků a půjček další možnosti k financování svých aktivit.

Války mezi státy

Podívejme se nyní na situaci, kdy jsou soupeřícími stranami státy. Nadřazené postavení státu nad soukromými osobami, pečlivě v obyvatelstvu od dětství pěstované, a skutečnost, že stát své aktivity provádí pod hlavičkou něčeho, co je vzletně nazýváno „zákon“, vedou k zajímavým důsledkům. Ti, kdo se za představitele státu prohlašují, totiž mohou jeho jménem provádět věci, které by se setkaly s velkým odporem a které by byly považovány za zločin, kdyby byly prováděny ze strany soukromých osob. Stát tak může lidem nejen brát majetek, nazývá-li to zdaněním (věděli jsme, že se k dubnovému tématu nějak dostaneme...),

ale může je třeba přinutit stát se vojáky a bojovat za něj. To přirozeně nijak nevylučuje možnost, že by se snad někteří obyvatelé se záměrem „jejich“ státu ztotožnili. Pouze to říká, že stát – na rozdíl od soukromých osob – má nesrovnatelně lepší možnosti, jak do konfliktu vtáhnout další osoby. Následkem toho je potom konflikt větší, než by jinak býval, kdyby stát takovou možností nedisponoval.

Dalším faktorem, který se na úrovni soukromých osob neprojevuje a který případný konflikt eskaluje, je skutečnost, že termín stát vzbuzuje dojem, že představuje všechny jeho obyvatele společně. Zvláště v případě demokratických států nabývá tato iluze v očích mnoha lidí podoby nezpochybnitelné pravdy. Jde-li potom určitý stát do války, jeví se jeho protivníkům všichni jeho obyvatelé jako nepřátelé. Tato „kolektivizace“ stran konfliktu má logicky za následek menší úsilí o nepoškození nezúčastněných lidí. Nakonec všichni obyvatelé válčící země již zúčastněni jsou, a to minimálně implicitně v důsledku své státní příslušnosti a skutečnosti, že válku vlastně financují.

To samozřejmě nemůže nesouviset s typem zbraní používaných v konfliktu mezi státy. Velký homogenní nepřítel nevyžaduje natolik selektivní zbraně. Naopak, vyplácí se zde zbraně poněkud hromadnějšího ničení... Princip *kolektivní* viny a odpovědnosti vede k používání *kolektivních* zbraní!

Rozšíření konfliktu mimo přímo zainteresované osoby – tj. představitele státu – má dopady i na rozsah zdrojů věnovaných válce. Na krytí nákladů spojených s konfliktem se totiž podléjí (nikoliv dobrovolně...) i osoby přímo nezainteresované. A ať už je jejich počet ve srovnání s těmi přímo zainteresovanými jakýkoliv (nebylo by však žádným překvapením, kdyby bylo těch prve jmenovaných i řádově více!), zcela jistě to činí válku pro ty zainteresované, kteří o ní rozhodují, levnější.

Technicky – podobně jako v případě soukromých osob – mohou být zdrojem ke krytí nákladů na válku vlastní prostředky státu. Ty však v tomto případě až zas tak vlastní nejsou: rezervy, kterými stát disponuje, představují naakumulované prostředky získané konfiskací majetku jeho obyvatel v předešlém období. Pokud by tyto rezervy nestačily, musel by stát získat k vedení války dodatečné prostředky, k čemuž se mu nabízejí tři možnosti. 1) Může sáhnout po vyšším zdanění, což ovšem nemusí fungovat zcela spolehlivě, neboť mnoha daním se lze nějakým způsobem vyhnout. 2) Může si prostředky vypůjčit. Zde je třeba mít na paměti, že lidé představující stát a rozhodující o jeho zadlužení se tím nikomu osobně nezadlužují, a proto mají tendenci si vypůjčovat více zdrojů, než by si bývali půjčovali sami na své jméno. Na druhou stranu bude mít stát méně problémů s hledáním případných věřitelů. Půjčovat státu je totiž pro investory dostatečně atraktivní

v důsledku velmi nízké rizikovosti nesplacení půjčky. Bezpečnost takové investice však není, nenechme se mýlit, dána skutečností, že stát by byl nějakým dobrým hospodářem... Je to dáno jednoduše tím, že stát – na rozdíl od soukromých osob – prakticky nemůže zkrachovat. A příčiny jeho nezkrachovatelnosti splývají nejen s první možností, ale i s možností třetí, jak může stát získat prostředky k vedení války. 3) Může si prostředky jednoduše vytvořit. Stát totiž ovládá peněžní systém prostřednictvím jedné ze svých odnoží – centrální banky. A tak i kdyby se stalo, že by stát nebyl schopen vybrat potřebné prostředky pomocí daní nebo že by snad náhodou nebyl státu nikdo ochoten půjčit, může si stát potřebné zdroje prostě sám sobě dodávat. A v tom může pokračovat tak dlouho, dokud tímto svým činěním peněžní systém nerozvrátí a nepodřeže si tak sám pod sebou větev.

Tak či onak, je zjevné, že stát má k dispozici více způsobů, jak peníze na válku (stejně jako na cokoliv jiného) získat, což musí vést k relativně vyšším válečným výdajům.

*

Srovnáme-li válečné aktivity soukromých osob a států, musíme dojít k jednoznačnému závěru. Ve srovnání s konflikty mezi soukromými osobami zatahují války vedené státy do konfliktu více lidí, méně dbají o nepoškození třetích osob, je při nich využíváno méně selektivních (tedy hromadnějších, ničivějších) zbraní a jsou jednodušejí financovány. V důsledku všech těchto navzájem souvisejících faktorů představují války vedené státy daleko rozsáhlejší konflikty s daleko závažnějšími důsledky pro lidi obou válčících stran.

(Výše uvedeného srovnání napovídá mnohé o tom, jak násilný, krvavý a válečnický by byl svět, v němž by státy neexistovaly... Ale to je na jiný článek!)

Spravedlivá válka

Může ve světle toho, co jsme o válce zmínili výše, existovat něco jako spravedlivá válka? V jistém smyslu ano, stejně jako může existovat spravedlivá (tj. správná, oprávněná) obrana proti napadení při rvačce. Válka jakožto konflikt dvou stran nijak nevylučuje možnost, že právo je na straně jedné z nich. V případě válek však může být praktické rozlišení na agresora a oběť značně zamlžené a mnohdy nemožné – už třeba z toho důvodu, že každý ze států je sám o sobě agresorem vůči svým obyvatelům, jež zdaňuje, odvádí na frontu či z nich činí nepřátelské terče tím, že se vydává za jejich společného reprezentanta. Rovněž územní spory, které často bývají příčinou válek, jsou vlastně spory o něco, co ani jednomu z válčících států nejspíš legitimně nepatří.

Spravedlnost válek, ač teoreticky možná (např. takový všelidový odpor proti zjevnému agresorovi by tomu byl jistě velmi blízko), je tak v praxi značně nejasná věc.

V každém případě je jí však třeba posuzovat jen a pouze z hlediska toho, která ze stran násilný konflikt iniciovala, a stala se tak agresorem. Že toto není až tak zbytečná poznámka, lze vytušit ze současné tendence usuzovat na spravedlnost (legitimitu) války z jejího souladu s mezinárodním právem a konvencemi.

Stejně jako demokraticky přijímané vnitrostátní zákony není ani (jakkoliv demokratické) mezinárodní právo zárukou spravedlivých zákonů a rozhodnutí. Ve chvíli, kdy přijmeme myšlenku, že o spravedlnosti rozhoduje počet hlasů, připouštíme, že spravedlnost není v čase stálá a mění se pokaždé, kdy se změní poměr voličstva. Válka nemůže být spravedlivá pouze z toho titulu, že ji skrže jednotlivé státy nějaká mezinárodní organizace jako spraved-

motivaci tak činit jistě nezvyšuje skutečnost, že USA nejsou za škody třetích osob odpovědný. Jako reakci na americký útok lze naopak ze strany Iráčanů (popř. jiných soucitících muslimů) z výše uvedených důvodů očekávat někdy v budoucnu velmi nevybíravý útok na cokoliv amerického (turisty nevyjímaje). Následkem vojenského zásahu proti Iráku nebude mít Al-Kajda rozhodně při náboru nových dobrovolníků nouzi...

A konečně je zjevné, že např. Bushovo rozhodnutí požádat o dodatečných 75 mld. dolarů na válečné výdaje se jemu i kongresmanům bude činit daleko lépe, než kdyby rozhodovali o vlastních penězích, popř. zadlužovali sami sebe.

Jedná se ze strany spojenců o válku spravedlivou (ospravedlnitelnou)? Ačkoliv

Rada bezpečnosti. Pokud si obyvatelstvo opravdu nepřeje být tímto způsobem osvobozováno, byl by americký zásah proti Iráku agresí, i kdyby ho Francie i Rusko podpořily (a vzdaly se tak svých ekonomických zájmů na udržení Saddáma u moci...).

Je zrovna tak smutné, že se odpor v západním světě proti počínání spojenců v Iráku omezuje prakticky pouze na komunisty a socialisty, žijící v představě, že si „imperialistické“ USA tímto zajišťují zdroje ropy. Pomineme-li skutečnost, že počínání USA naopak nabídku ropy omezovalo (stačilo zrušit embargo a Saddám by rád ropu za dolary nabízel), ropa rozhodně není společným jmenovatelem všech válečných konfliktů, v nichž se Američané angažují. Motivem pro tuto válku, stejně jako pro mnoho jiných, se spíše zdá být známá skutečnost, že válka zvyšuje politický význam těch, kteří ji vedou. Stmeluje politické spektrum a dává politikům do rukou moc, po níž tolik touží a která se v mírových dobách jeví jako zcela nemyslitelná. Zkrátka: „Válka,“ jak na konci jedné z nich v roce 1918 napsal Randolph Bourne, „je zdravím státu.“ Pokud budou existovat státy, nebezpečí válek se nezbavíme. A čím mocnější tyto státy budou, tím bude jejich nebezpečí větší!

Válka vynáší ideál státu na světlo a dává mu velmi zřetelné obrysy, odhaluje postoje a sklony, které zůstávaly doposud skryty. V dobách míru mysl státu umdlévá..., neboť válka je v podstatě zdravím státu.

Randolph Bourne, 1918

livou schválí, zrovna tak jako pošlapání práv menšiny nemůže být legitimizováno tím, že se na něm většina shodne!

Podobně není zřejmé, proč by měl mít na spravedlnost války vliv její soulad s některými „pravidly války“, stanovenými mezinárodními konvencemi. Je-li nepřítel agresor a oběť má právo se bránit, proč je nespravedlivé k tomu použít chemické zbraně, nášlapné miny či třeba v zájmu lsti předstírat kapitulaci?

Závěry pro „USA vs. Irák“

Jak můžeme jednotlivé tendence, které jsme u války identifikovali, ilustrovat na současném konfliktu v Iráku?

Oficiálním cílem této akce a jejích iniciátorů je osvobození obyvatel Iráku od diktátorského režimu Saddáma Husajna, který údajně představuje nebezpečí i pro celý zbytek světa tím, že disponuje zbraněmi hromadného ničení. Prostředkem, kterým mělo být tohoto cíle dosaženo, byl zvolen vojenský útok.

Připusťme na chvíli, že tato oficiální verze odpovídá skutečnosti. Ačkoliv jde o souboj Saddáma a jeho odpůrců, je na obou stranách do konfliktu zataženo mnoho dalších lidí. Na straně Iráku nejspíše desetitisíce vojáků, nucených Saddáma bránit. Vzhledem k tomu, že irácký režim je ze strany USA považován za diktátorský, nejsou naštěstí všichni Iráčané považováni za nepřátele. Jinak je tomu ale v případě USA, jejichž představitelé jsou Irákem považováni za legitimní zástupce celého amerického lidu (to si Irák nevymyslí, to mají ze CNN...). Z pohledu Iráku jsou tak všichni Američané jeho nepřáteli, čímž jsou do konfliktu zataženi i ti Američané, kteří s ním nesouhlasí.

Ačkoliv na straně USA existuje proklamovaná snaha se civilním obětím vyhýbat,

„Svoboda pro Irák“ zní jako ušlechtilý cíl, počínání „spojenců“ lze před nařčením z agrese jen těžko bránit. Proč? V první řadě proto, že vzhledem k zahraničí jistě nelze Irák (tj. Saddáma) za agresora považovat (vůči Kuvajtu agresorem byl, ale již jím není!). Nelze ho ani považovat za agresora potenciálního, alespoň ne o nic více než mnoho jiných států, disponujících mnohem ničivějším potenciálem, a rozhodně ne ve vztahu k USA, které jsou na druhém konci světa. Kdyby hrozba jeho agrese byla skutečně reálná, proč se ho potom nebójí jeho sousedi a vojenský zásah proti němu nepodporují? A za druhé proto, že ačkoliv Irák vůči obrovské části svého obyvatelstva agresorem bezpochyby je, není vůbec jasné, zda spojeneckou formu osvobození jeho obyvatel preferují před Saddámovou krutovládou. Jak jinak si lze vysvětlit překvapení spojeneckých vojáků, že je v Iráku vítá daleko méně lidí, než jim při ideové přípravě na válku jejich velení slibovalo? Jak jinak si lze vysvětlit, že iráckí emigranti, kteří před Saddámem ze země utekli, tento zásah nepodporují? A konečně, jak jinak si lze vysvětlit skutečnost, že proti vojenskému zásahu se postavil v podstatě jednotně celý islámský svět, přestože není Saddámovi nijak nakloněn a například před deseti lety, kdy byl Irák agresorem, tak neučinil? Tyto skutečnosti nelze vysvětlit pouhým konstatováním bezpochyby pravdivé skutečnosti, že se lidé v Iráku (obzvláště v současnosti ještě neobsazeném Bagdádu) spojencům vyjádřit podporu bojí, nebo naopak zcela fantastickými spekulacemi, že se zbytek islámského světa spiknul se Saddámem proti iráckému lidu...

Je smutné, že velká část debaty o oprávněnosti zásahu se točí kolem zcela irelevantní skutečnosti, že akci neposvětila

Předplatné TL na rok 2003

*Jak se stát každý měsíc součástí
TERRA LIBERA?*

*Předplatte si zaslání časopisu
TERRA LIBERA.*

Všechna čísla roku 2002 a předplatné na rok 2003 získá ten, kdo daruje Liberálnímu institutu minimálně 250,- Kč na jeho činnost. Předplatné pouze na rok 2003 lze získat minimálně za 150,- Kč. Elektronické předplatné ve formátu pdf za polovinu!

Účet 55 94 61/0300
Standardní roční předplatné: 0,25 g zlata

e-gold účet: 131844
Více o e-gold na: www.libinst.cz

On-line archív
TERRA LIBERA

z let 2000, 2001 a 2002
dostupný na stránkách

www.libinst.cz

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

**TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz**

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.